

รายงานสถานการณ์ ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อม ของประเทศไทย ปี 2568

scan
ME!

วัตถุประสงค์
เชิงนโยบาย
ด้านนโยบายสิ่งแวดล้อม
Environmental
Health

วัตถุประสงค์
เชิงนโยบาย
ด้านการเปลี่ยนแปลง
สภาพภูมิอากาศ
Climate Change

วัตถุประสงค์
เชิงนโยบาย
ด้านความสมบูรณ์
ของระบบนิเวศ
Ecosystem
Vitality

คำนำ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ในฐานะหน่วยประสานงานกลางในการรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อม เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะเป็นประจำทุกปี ได้จัดทำรายงานสถานการณ์ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ปี 2568 เพื่อเผยแพร่ความก้าวหน้าการขับเคลื่อนดำเนินงานด้านดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

รายงานสถานการณ์ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ปี 2568 มีเนื้อหาประกอบด้วย ผลการประเมินดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมในบริบทของประเทศไทย (EPI Thailand) ซึ่งแสดงผลการดำเนินงานในภาพรวมของประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ครอบคลุมมิติด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และด้านความสมบูรณ์ของระบบนิเวศที่สะท้อนออกมาในรูปแบบของค่าคะแนน จากข้อมูลล่าสุดในปี 2568 ของหน่วยงานร่วมขับเคลื่อนทั้ง 24 หน่วยงาน ภายใต้ 9 กระทรวง รวมทั้งผลการวิเคราะห์ EPI Thailand Dashboard ผลการขับเคลื่อน EPI Thailand สู่ระดับพื้นที่ ปัจจัยขับเคลื่อนและอุปสรรคของการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบาย หน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงประชาชนทั่วไป สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประกอบการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขอขอบคุณหน่วยงานร่วมขับเคลื่อน โอกาสนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานสถานการณ์ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ปี 2568 จะเป็นประโยชน์ต่อภาคส่วนต่าง ๆ ในการร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานด้าน EPI Thailand ให้มีประสิทธิภาพ ครอบคลุม และมุ่งสู่ความยั่งยืน

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
มิถุนายน 2569

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	i
สารบัญ	ii
สารบัญตาราง	iii
สารบัญภาพ	iv
บทที่ 1	ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมในบริบทของประเทศไทย (EPI Thailand)
1.1	ความสำคัญและพัฒนาการของ EPI Thailand
1.2	ผลการประเมิน EPI Thailand
1.3	ผลการวิเคราะห์ EPI Thailand Dashboard
บทที่ 2	การขับเคลื่อนตัวชี้วัด EPI Thailand สู่ระดับพื้นที่
2.1	การพัฒนาผู้รู้ต้นแบบ (Train the trainer)
2.2	การวิเคราะห์ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นที่ควรให้ความสำคัญในระดับภูมิภาค
บทที่ 3	ปัจจัยขับเคลื่อน อุปสรรค และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
3.1	ปัจจัยขับเคลื่อนการดำเนินงาน (Key Drivers)
3.2	อุปสรรคของการดำเนินงาน (Key Challenges)
3.3	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations)

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ผลการประเมิน EPI Thailand ของปี 2566 - 2568 ทั้งในภาพรวม รายวัตถุประสงค์เชิงนโยบาย รายดัชนีย่อย และรายตัวชี้วัด	2
ตารางที่ 2 พื้นที่นำร่องและผู้รู้ต้นแบบ (Trainer) EPI Thailand ในแต่ละภูมิภาค	9

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ตัวอย่างตัวชี้วัดที่มีทิศทางการดำเนินงานดีขึ้น	5
ภาพที่ 2 ตัวอย่างตัวชี้วัดที่มีทิศทางการดำเนินงานลดลง	6
ภาพที่ 3 แนวคิดสำคัญในการขับเคลื่อนตัวชี้วัด EPI Thailand สู่ระดับพื้นที่	7
ภาพที่ 4 กรอบ DPSIR ในการวิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบ	8
ภาพที่ 5 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นฝุ่นละออง PM _{2.5} ในภาคเหนือ	11
ภาพที่ 6 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นเชื้อเพลิงแข็งในครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	11
ภาพที่ 7 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นความสมบูรณ์ของแนวปะการังในภาคใต้	12
ภาพที่ 8 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล	12
ภาพที่ 9 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นการประเมินประสิทธิภาพพื้นที่คุ้มครองในภาคกลาง	13
ภาพที่ 10 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นพื้นที่อนุรักษ์ทางทะเลในภาคตะวันออก	13
ภาพที่ 11 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์ในภาคตะวันตก	14

บทที่ 1 ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมในบริบทของประเทศไทย (EPI Thailand)

ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมในบริบทของประเทศไทย (EPI Thailand) เป็นเครื่องมือสะท้อนผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ซึ่งช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายเห็นภาพรวมและจุดอ่อน-จุดแข็งของการจัดการสิ่งแวดล้อม หรือหากพูดให้เข้าใจง่ายขึ้น EPI Thailand เปรียบเสมือนภาพรวมคะแนน ที่ใช้ตัดเกรดของนักเรียน ในแต่ละวิชา หากคะแนนดีขึ้น แปลว่านโยบายและการจัดการของประเทศในเรื่องนั้น ๆ เริ่มเห็นผลในทิศทางที่ดีขึ้น หากคะแนนลดลง ถือเป็นสัญญาณเตือนว่าต้องเร่งดำเนินการแก้ไข ทำให้รัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชน สามารถใช้ข้อมูลนี้ประกอบการกำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนา และตัดสินใจเชิงกลยุทธ์

EPI Thailand ประกอบด้วย 3 วัตถุประสงค์เชิงนโยบาย 11 ดัชนีย่อย และ 34 ตัวชี้วัด ครอบคลุมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ด้านการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และด้านความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ โดยมีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาระดับโลก อาทิ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และนโยบายและแผนระดับประเทศ อาทิ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์ฯ) ได้กล่าวว่า “EPI Thailand เป็นดัชนีชี้วัดที่มีความสำคัญ โดยเป็นตัวชี้วัดในระดับมหภาคที่สามารถใช้ชี้วัดผลการพัฒนาในภาพรวมของการพัฒนา ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับดัชนีชี้วัดระดับมหภาคอื่น ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ดัชนีความก้าวหน้าทางสังคม (Social Progress Index: SPI) และดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI)”

1.1 ความสำคัญและการพัฒนาการของ EPI Thailand

ประเทศไทยกำหนดให้ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อม (Environmental Performance Index: EPI) เป็นตัวชี้วัดภายใต้แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น 18 การเติบโตอย่างยั่งยืน และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ซึ่ง EPI ถูกพัฒนาขึ้นโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยเยลและมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย เพื่อใช้ประเมินสถานการณ์ และการดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในฐานะหน่วยงานกำหนดนโยบาย ได้ริเริ่มศึกษา EPI ดังนี้

ปี 2565 และ 2566 ศึกษากรอบการประเมิน EPI ของประเทศไทย 3 แนวทาง ได้แก่ (1) EPI ที่พัฒนาโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยเยลและมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (EPI Yale & Columbia) (2) EPI ที่ใช้ข้อมูลจากหน่วยงานในประเทศไทย (EPI+) และ (3) EPI ในบริบทของประเทศไทย (EPI Thailand) และเผยแพร่รายงานสถานการณ์ EPI ของประเทศไทย ฉบับแรก เพื่อสื่อสารข้อมูล พร้อมทั้งจัดทำแผนการบริหารจัดการ EPI ของประเทศไทยสำหรับหน่วยงานร่วมขับเคลื่อน โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล.) เพื่อเป็นกลไกในการจัดทำและขับเคลื่อน EPI ของประเทศไทย

ปี 2567 EPI Thailand ได้รับความเห็นชอบจาก กก.วล. เพื่อใช้เป็นเครื่องมือประเมินผลลัพธ์การบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ โดย EPI Thailand ยังคงสะท้อนผลลัพธ์เช่นเดียวกับกรอบการประเมินของ EPI Yale & Columbia เพื่อให้หน่วยงานใช้ติดตามประเมินผลการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้จัดทำระบบประเมินผลดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เป็นนวัตกรรมข้อมูลที่น่าสนใจ จัดเก็บ และประมวลผลค่าคะแนน EPI Thailand และแสดงผลในลักษณะของ Dashboard รวมถึงได้จัดพิธีลงนามบันทึกความเข้าใจ (MOU) การบูรณาการข้อมูลเพื่อสร้างเครือข่ายการบริหาร EPI ของประเทศไทย ระหว่าง 24 หน่วยงานร่วมขับเคลื่อน (9 กระทรวง) เพื่อประสานความร่วมมือและสร้างเครือข่ายการดำเนินการด้าน EPI ของประเทศไทย

ปี 2568 และ 2569 ประเด็น EPI Thailand ได้รับการกำหนดเป็นตัวชี้วัดเชิงยุทธศาสตร์สำคัญ (Strategic KPIs) ตามตัวชี้วัดการประเมินผลการปฏิบัติราชการ โดยมีสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานเจ้าภาพและรับผิดชอบการรายงานผล นอกจากนี้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินการขับเคลื่อนผ่านการสร้างการรับรู้และความเข้าใจกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนกลางและพื้นที่ และขยายผลสู่การพัฒนาผู้รู้ต้นแบบ (Train the trainer) ในภาคการศึกษา และหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้ผู้รู้ต้นแบบร่วมขยายผล และร่วมวิเคราะห์ รวมทั้งจัดทำแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม

1.2 ผลการประเมิน EPI Thailand

ผลการประเมิน EPI Thailand ปี 2568 ได้คะแนนรวม 79.1 คะแนน แบ่งเป็นวัตถุประสงค์เชิงนโยบาย ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม 60.3 คะแนน วัตถุประสงค์เชิงนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 100.0 คะแนน และวัตถุประสงค์เชิงนโยบายด้านความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ 69.1 คะแนน โดยมีผลการประเมินรายตัวชี้วัด ดัชนีย่อย วัตถุประสงค์เชิงนโยบาย และภาพรวม ปี 2566 - 2568 แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมิน EPI Thailand ของปี 2566 - 2568 ทั้งในภาพรวม รายวัตถุประสงค์เชิงนโยบาย รายดัชนีย่อย และรายตัวชี้วัด

ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อม ในบริบทของประเทศไทย (EPI Thailand)	คะแนน EPI Thailand		
	ปี ๒๕๖๖*	ปี ๒๕๖๗**	ปี ๒๕๖๘***
ภาพรวม	๗๔.๔	๗๕.๗	๗๙.๒
วัตถุประสงค์เชิงนโยบายด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม	๕๔.๗	๕๗.๒	๖๐.๓
ดัชนีย่อยด้านคุณภาพอากาศ	๔๕.๑	๔๙.๓	๕๑.๔
ตัวชี้วัดการรับสัมผัสฝุ่นละออง PM _{2.5}	๑๖.๔ ●	๒๔.๖ ●	๒๗.๗ ●
ตัวชี้วัดการใช้เชื้อเพลิงแข็งในครัวเรือน	๖๕.๒ ●	๖๕.๒ ●	๖๖.๖ ●
ตัวชี้วัดการรับสัมผัสก๊าซโอโซน	๘๑.๑ ●	๘๒.๘ ●	๘๒.๘ ●
ตัวชี้วัดการรับสัมผัสก๊าซออกไซด์ของไนโตรเจน	๘๑.๘ ●	๘๖.๑ ●	๘๐.๐ ●
ตัวชี้วัดการรับสัมผัสก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์	๘๘.๖ ●	๘๘.๓ ●	๘๘.๘ ●
ตัวชี้วัดการรับสัมผัสก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์	๘๗.๐ ●	๘๗.๑ ●	๘๘.๑ ●
ตัวชี้วัดการรับสัมผัสสารอินทรีย์ระเหยง่าย	๗๘.๖ ●	๘๔.๓ ●	๘๑.๔ ●

ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อม ในบริบทของประเทศไทย (EPI Thailand)	คะแนน EPI Thailand		
	ปี ๒๕๖๖*	ปี ๒๕๖๗**	ปี ๒๕๖๘***
ดัชนีย่อยด้านสุขภาพและน้ำดื่ม	๖๙.๔	๗๐.๕	๗๐.๑
ตัวชี้วัดสุขภาพถูกสุขลักษณะ	๙๖.๕ ●	๙๖.๕ ●	๙๖.๕ ●
ตัวชี้วัดน้ำดื่มสะอาดปลอดภัย	๕๑.๓ ●	๕๓.๓ ●	๕๒.๔ ●
ดัชนีย่อยด้านโลหะหนัก	๖๒.๘	๕๑.๒	๗๗.๔
ตัวชี้วัดอัตราการป่วยจากพิษตะกั่ว	๖๒.๘ ●	๕๑.๒ ●	๗๗.๔ ●
ดัชนีย่อยด้านการจัดการของเสีย	๖๓.๑	๗๓.๑	๖๗.๘
ตัวชี้วัดขยะที่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง	๗๒.๓ ●	๗๖.๙ ●	๗๘.๒ ●
ตัวชี้วัดสัดส่วนของขยะมูลฝอยที่มีการนำกลับมาใช้ประโยชน์	๓๔.๕ ●	๓๘.๖ ●	๓๘.๓ ●
ตัวชี้วัดปริมาณขยะทะเลลอยน้ำบริเวณปากแม่น้ำสายหลัก	๗๓.๔ ●	๑๐๐.๐ ●	๗๖.๖ ●
วัตถุประสงค์เชิงนโยบายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	๙๕.๕	๙๕.๖	๑๐๐.๐
ดัชนีย่อยด้านการบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	๙๕.๕	๙๕.๖	๑๐๐.๐
ตัวชี้วัดอัตราการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งหมด	๙๑.๐ ●	๙๑.๑ ●	๑๐๐.๐ ●
ตัวชี้วัดปริมาณการลดก๊าซเรือนกระจกทั้งหมด	๑๐๐.๐ ●	๑๐๐.๐ ●	๑๐๐.๐ ●
วัตถุประสงค์เชิงนโยบายด้านความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ	๖๔.๗	๖๖.๔	๖๙.๔
ดัชนีย่อยด้านความหลากหลายทางชีวภาพและถิ่นที่อยู่อาศัย	๖๔.๖	๖๖.๘	๖๙.๗
ตัวชี้วัดการปกป้องชีวนิเวศบกของประเทศ	๘๖.๐ ●	๘๗.๑ ●	๘๗.๑ ●
ตัวชี้วัดการปกป้องชีวนิเวศบกที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ	๑๐๐.๐ ●	๑๐๐.๐ ●	๑๐๐.๐ ●
ตัวชี้วัดสัดส่วนของพื้นที่อนุรักษ์ทางทะเลต่อพื้นที่น่านน้ำไทย	๑๗.๑ ●	๑๗.๒ ●	๑๗.๕ ●
ตัวชี้วัดสัดส่วนของพื้นที่คุ้มครองทางบกต่อพื้นที่บกของประเทศ	๗๐.๘ ●	๗๑.๖ ●	๗๑.๖ ●
ตัวชี้วัดจำนวนประชากรของชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์	๕๔.๗ ●	๕๖.๐ ●	๖๗.๔ ●
ตัวชี้วัดจำนวนพื้นที่คุ้มครองที่ได้รับการประเมินประสิทธิผล	๓.๗ ●	๑๘.๓ ●	๒๗.๑ ●
ดัชนีย่อยด้านบริการของระบบนิเวศ	๕๔.๖	๕๓.๗	๕๔.๕
ตัวชี้วัดการสูญเสียพื้นที่ป่า	๒๒.๖ ●	๒๒.๑ ●	๒๔.๙ ●
ตัวชี้วัดการสูญเสียพื้นที่ชุ่มน้ำ	๑๐๐.๐ ●	๑๐๐.๐ ●	๑๐๐.๐ ●
ตัวชี้วัดการสูญเสียพื้นที่ป่าชายเลน	๑๐๐.๐ ●	๑๐๐.๐ ●	๑๐๐.๐ ●

ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อม ในบริบทของประเทศไทย (EPI Thailand)	คะแนน EPI Thailand		
	ปี ๒๕๖๖*	ปี ๒๕๖๗**	ปี ๒๕๖๘***
ตัวชี้วัดความสมบูรณ์ของแหล่งหญ้าทะเล	๔๑.๔ ●	๓๕.๔ ●	๔๑.๒ ●
ตัวชี้วัดความสมบูรณ์ของแนวปะการัง	๕๐.๙ ●	๔๖.๔ ●	๓๑.๔ ●
ดัชนีย่อยด้านประมง	๙๕.๔	๙๘.๙	๙๙.๖
ตัวชี้วัดสถานภาพปริมาณสัตว์น้ำ	๑๐๐.๐ ●	๑๐๐.๐ ●	๙๙.๒ ●
ตัวชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์หน้าดิน	๙๐.๗ ●	๙๗.๗ ●	๑๐๐.๐ ●
ดัชนีย่อยด้านปรากฏการณ์ฝนกรด	๖๒.๑	๖๕.๙	๗๔.๔
ตัวชี้วัดอัตราการปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์	๖๒.๔ ●	๖๕.๔ ●	๖๙.๖ ●
ตัวชี้วัดอัตราการปล่อยก๊าซออกไซด์ของไนโตรเจน	๖๑.๘ ●	๖๖.๓ ●	๗๙.๒ ●
ดัชนีย่อยด้านเกษตรกรรม	๕๕.๙	๕๘.๓	๖๓.๒
ตัวชี้วัดดัชนีการจัดการไนโตรเจนอย่างยั่งยืน	๕๕.๙ ●	๕๘.๓ ●	๖๓.๒ ●
ดัชนีย่อยด้านทรัพยากรน้ำ	๕๖.๔	๕๕.๙	๕๘.๘
ตัวชี้วัดการบำบัดน้ำเสีย	๒.๓ ●	๒.๓ ●	๑.๙ ●
ตัวชี้วัดคุณภาพน้ำ	๘๑.๔ ●	๘๐.๐ ●	๘๙.๒ ●
ตัวชี้วัดระดับความตึงเครียดด้านน้ำ	๘๕.๔ ●	๘๕.๔ ●	๘๕.๓ ●

หมายเหตุ (ข้อมูล ณ วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๙)

* ค่าคะแนน EPI Thailand ของปี 2566 ใช้ข้อมูลจากหน่วยงานในปี 2566 หรือหากหน่วยงานใดไม่มีการจัดเก็บข้อมูลนั้น ๆ ในปี 2566 จะใช้ข้อมูลล่าสุดของหน่วยงาน

** ค่าคะแนน EPI Thailand ของปี 2567 ใช้ข้อมูลจากหน่วยงานในปี 2567 หรือหากหน่วยงานใดไม่มีการจัดเก็บข้อมูลนั้น ๆ ในปี 2567 จะใช้ข้อมูลล่าสุดของหน่วยงาน

*** ค่าคะแนน EPI Thailand ของปี 2568 ใช้ข้อมูลจากหน่วยงานในปี 2568 หรือหากหน่วยงานใดไม่มีการจัดเก็บข้อมูลนั้น ๆ ในปี 2568 จะใช้ข้อมูลล่าสุดของหน่วยงาน

- หมายถึง ค่าคะแนน 0 - 25.0 (ผลการดำเนินงานตามกรอบการประเมินระดับน้อย)
- หมายถึง ค่าคะแนน 25.1 - 50.0 (ผลการดำเนินงานตามกรอบการประเมินระดับปานกลาง)
- หมายถึง ค่าคะแนน 50.1 - 75.0 (ผลการดำเนินงานตามกรอบการประเมินระดับดี)
- หมายถึง ค่าคะแนน 75.1 - 100.0 (ผลการดำเนินงานตามกรอบการประเมินระดับดีมาก)

จากผลการประเมิน EPI Thailand ปี 2568 ข้างต้น พบว่า ควรให้ความสำคัญและเร่งขับเคลื่อนตัวชี้วัดที่มีผลการดำเนินงานตามกรอบการประเมินระดับน้อย และระดับปานกลาง ดังนี้

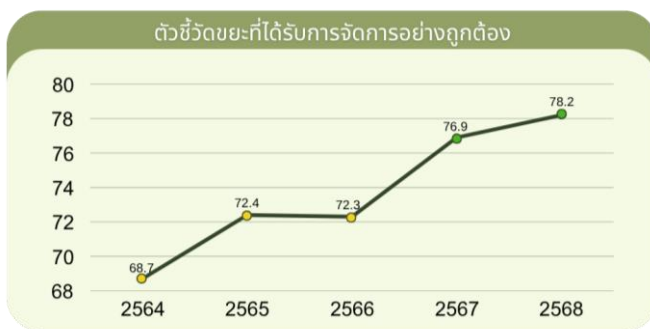
1) ตัวชี้วัดที่มีผลการดำเนินงานตามกรอบการประเมินระดับน้อย (●) ได้แก่ ตัวชี้วัดสัดส่วนของพื้นที่อนุรักษ์ทางทะเลต่อพื้นที่น่านน้ำไทย ตัวชี้วัดการสูญเสียพื้นที่ป่า และตัวชี้วัดการบำบัดน้ำเสีย

2) ตัวชี้วัดที่มีผลการดำเนินงานตามกรอบการประเมินระดับปานกลาง (●) ได้แก่ ตัวชี้วัดการรับสัมผัสฝุ่นละออง PM_{2.5} ตัวชี้วัดสัดส่วนของขยะมูลฝอยที่มีการนำกลับมาใช้ประโยชน์ ตัวชี้วัดจำนวนพื้นที่คุ้มครองที่ได้รับการประเมินประสิทธิภาพ ตัวชี้วัดความสมบูรณ์ของแหล่งหญ้าทะเล และตัวชี้วัดความสมบูรณ์ของแนวปะการัง

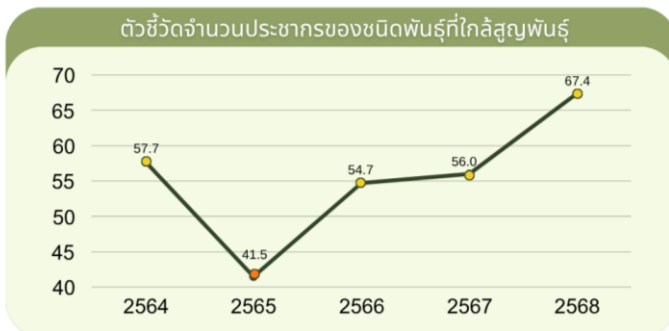
1.3 ผลการวิเคราะห์ EPI Thailand Dashboard

EPI Thailand Dashboard เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยแปลงผลการประเมินตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ผู้ใช้งานสามารถติดตาม วิเคราะห์ ดูแนวโน้มของตัวชี้วัด รวมถึงประเมินความเสี่ยงเพื่อนำข้อมูลไปใช้ประกอบการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การกำหนดมาตรการเชิงรุกและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

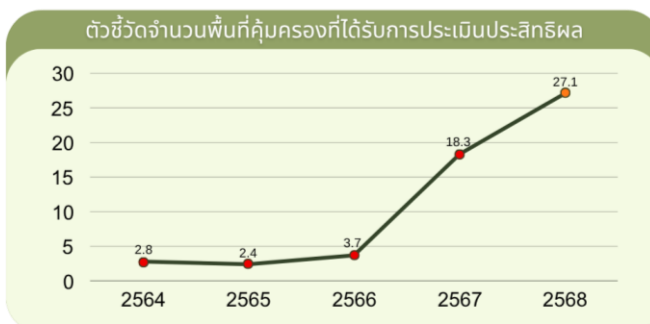
จากการวิเคราะห์ EPI Thailand Dashboard พบว่า บางตัวชี้วัดที่มีแนวโน้มค่าคะแนนดีขึ้น เช่น ตัวชี้วัดขยะที่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง ตัวชี้วัดจำนวนประชากรของชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์ และตัวชี้วัดจำนวนพื้นที่คุ้มครองที่ได้รับการประเมินประสิทธิภาพ เป็นต้น ดังแสดงในภาพที่ 1 ขณะที่บางตัวชี้วัดมีแนวโน้มค่าคะแนนลดลง เช่น ตัวชี้วัดการสูญเสียพื้นที่ป่า ตัวชี้วัดความสมบูรณ์ของแนวปะการัง และตัวชี้วัดการบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น ดังแสดงในภาพที่ 2

สัดส่วนของปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ (การรีไซเคิล) รวมกับปริมาณขยะมูลฝอยที่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้อง (เช่น การฝังกลบอย่างถูกต้อง การผลิตเชื้อเพลิง RDF เป็นต้น) ต่อปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งหมด มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (ค่าคะแนนเพิ่มขึ้น)

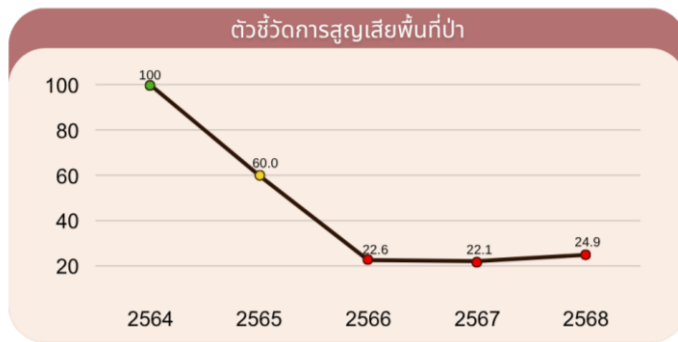

จำนวนประชากรสัตว์มีกระดูกสันหลังของประเทศไทย ได้แก่ เสือโคร่ง พะยูน โลมาอิรวดี และจำนวนหลุมไข่เต่า (เต่ากระ เต่าตนุ เต่ามะเฟือง และเต่าหญ้า) ที่กำลังอยู่ในภาวะอันตรายที่ใกล้จะสูญพันธุ์ มีแนวโน้มลดลง (ค่าคะแนนเพิ่มขึ้น)

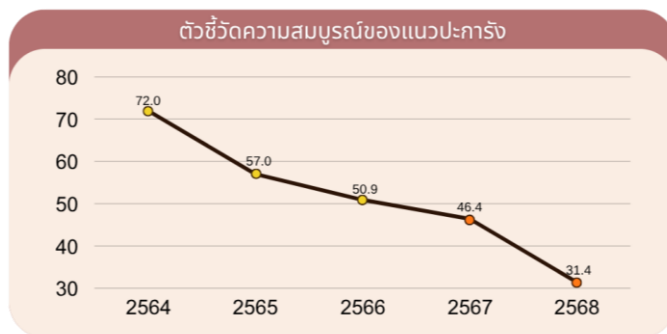

จำนวนพื้นที่คุ้มครองที่ได้รับการประเมินประสิทธิภาพ ทั้งในส่วนของอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่คุ้มครองทางทะเล และชายฝั่ง และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ต่อพื้นที่คุ้มครองทั้งหมด มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (ค่าคะแนนเพิ่มขึ้น)

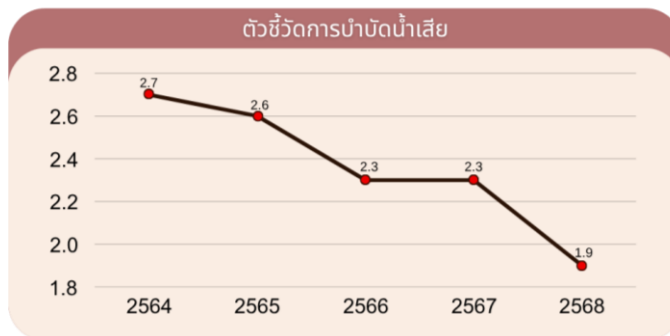
ภาพที่ 1 ตัวอย่างตัวชี้วัดที่มีทิศทางการดำเนินงานดีขึ้น

การสูญเสียพื้นที่ป่าโดยเฉลี่ยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา หาดด้วยขอบเขตรวมของพื้นที่ป่าในปัฐาน มีแนวโน้มลดลง (ค่าคะแนนลดลง)

ระดับความสมบูรณ์จากร้อยละการปกคลุมของปะการังที่อยู่ในสถานภาพดี - ดีมาก มีแนวโน้มลดลง (ค่าคะแนนลดลง)

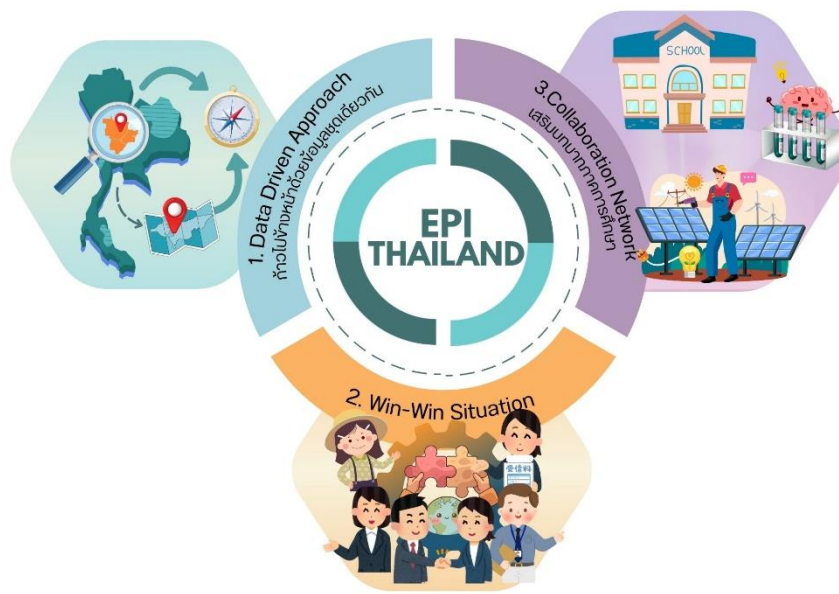
ความสามารถในการบำบัดน้ำเสียชุมชนและการเข้าถึงระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนของประชากร มีแนวโน้มลดลง (ค่าคะแนนลดลง)

ภาพที่ 2 ตัวอย่างตัวชี้วัดที่มีทิศทางการดำเนินงานลดลง

ผู้ที่สนใจสามารถเข้าใช้งานได้ที่เว็บไซต์ <https://epi.onep.go.th/th/> โดยสามารถเลือกดูข้อมูลได้หลายระดับ ทั้งในภาพรวม รายวัตถุประสงค์เชิงนโยบาย รายดัชนีย่อย และรายตัวชี้วัด พร้อมทั้งเลือกแสดงผลทั้งในรูปแบบตารางและกราฟ

บทที่ 2 การขับเคลื่อนตัวชี้วัด EPI Thailand สู่ระดับพื้นที่

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ขับเคลื่อนตัวชี้วัด EPI Thailand สู่ระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งยกระดับการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ ควบคู่กับการสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ภายใต้แนวคิดสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การใช้ข้อมูล EPI Thailand เป็นเครื่องมือชี้เป้าปัญหาและกำหนดทิศทางการดำเนินงานร่วมกัน 2) การสร้างความร่วมมือแบบ Win-Win Situation ระหว่างทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานในระดับพื้นที่ และ 3) การเสริมบทบาทภาคการศึกษาในการสนับสนุนองค์ความรู้ งานวิจัย และนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แนวคิดสำคัญในการขับเคลื่อนตัวชี้วัด EPI Thailand สู่ระดับพื้นที่

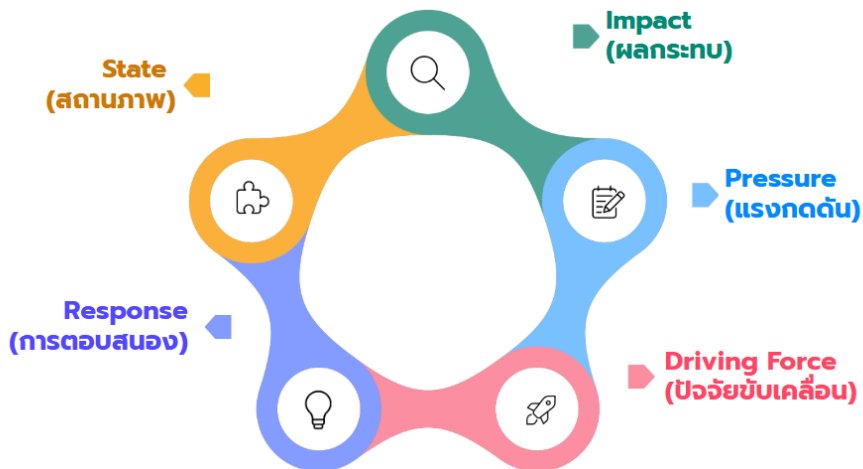
การขับเคลื่อนดังกล่าวจึงไม่เพียงมุ่ง “ใช้ข้อมูลเป็นฐานการตัดสินใจ” แต่ยังมี “แปลงข้อมูลสู่การปฏิบัติ” ผ่านกลไกสำคัญทั้งด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและการวิเคราะห์เชิงระบบในระดับพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินงานสามารถตอบโจทย์ปัญหาได้อย่างตรงจุดและเกิดผลลัพธ์เชิงรูปธรรม บทนี้จึงนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อน EPI Thailand สู่ระดับพื้นที่ ผ่าน 2 กลไกสำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาผู้รู้ต้นแบบ (Train the Trainer) ในภาคการศึกษา และหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อสร้างกำลังคนที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดและขยายผล และ 2) การวิเคราะห์ห่วงโซาการขับเคลื่อนประเด็นสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นำร่อง เพื่อระบุจุดเน้น ปัญหา และแนวทางการจัดการที่เหมาะสมในแต่ละบริบทพื้นที่

2.1 การพัฒนาผู้รู้ต้นแบบ (Train the trainer)

EPI Thailand ครอบคลุมประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในหลากหลายมิติ และมีความเชื่อมโยงกับการดำเนินงานของหลายหน่วยงาน ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม การยกระดับค่าคะแนน EPI Thailand ไม่สามารถขับเคลื่อนจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียวได้ เนื่องจากปัจจัยสำคัญหลายประการต้องได้รับการจัดการในระดับพื้นที่

ด้วยเหตุนี้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้ดำเนินการพัฒนาผู้รู้ต้นแบบ (Train the Trainer) ด้าน EPI Thailand เพื่อสร้างกลไกการถ่ายทอดองค์ความรู้และขยายผลสู่ระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยมุ่งให้หน่วยงานในพื้นที่สามารถนำข้อมูล EPI Thailand ไปใช้ในการวิเคราะห์สถานการณ์ กำหนดแนวทาง และวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ

การดำเนินงานดังกล่าวให้ความสำคัญกับบทบาทของภาคการศึกษาในฐานะแหล่งองค์ความรู้และศูนย์กลางการพัฒนาศักยภาพบุคลากร โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ผ่านกระบวนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในส่วนกลาง และการจัดประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่นำร่อง เพื่อพัฒนา “ผู้รู้ต้นแบบ (Trainer)” ให้มีความพร้อมทั้งในเชิงแนวคิดและการประยุกต์ใช้จริง ประกอบด้วย 1) ความรู้ด้าน EPI Thailand 2) การประยุกต์ใช้กรอบ DPSIR (D: Driving Force ปัจจัยขับเคลื่อน, P: Pressure แรงกดดัน, S: State สถานภาพ, I: Impact ผลกระทบ, R: Response การตอบสนอง) ในการวิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบ ดังแสดงในภาพที่ 4 และ 3) การใช้แนวคิดห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) เพื่อออกแบบและปรับปรุงแผนงานหรือกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

ภาพที่ 4 กรอบ DPSIR ในการวิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบ

ทั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายผู้รู้ต้นแบบ (Trainer) ประกอบด้วยบุคลากรจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานในพื้นที่ ซึ่งจะทำหน้าที่เป็น “ผู้ถ่ายทอด” และ “ผู้ขับเคลื่อน” การใช้ข้อมูล EPI Thailand ในพื้นที่ของตน อันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การขยายผลในวงกว้าง และการยกระดับการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีเป้าหมายให้สถาบันการศึกษานำองค์ความรู้ไปต่อยอดสู่การจัดทำงานวิจัย โครงการหรือกิจกรรมที่ตอบโจทย์ปัญหาสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ ขณะที่หน่วยงานในพื้นที่สามารถนำผลลัพธ์

ดังกล่าวไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาแผนงานด้านสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะสะท้อนผลสำเร็จผ่านการยกระดับค่าคะแนน EPI Thailand อย่างต่อเนื่อง

ในระยะแรกได้กำหนดพื้นที่นำร่องและผู้รู้ต้นแบบ (Trainer) EPI Thailand ในแต่ละภูมิภาค ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 พื้นที่นำร่องและผู้รู้ต้นแบบ (Trainer) EPI Thailand ในแต่ละภูมิภาค

ภูมิภาค	พื้นที่นำร่อง	ผู้รู้ต้นแบบ (Trainer)
ภาคเหนือ	จังหวัดเชียงใหม่	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	จังหวัดสกลนคร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด สกลนคร
ภาคใต้	จังหวัดภูเก็ต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต และวิทยาเขตหาดใหญ่ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
กรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล	กรุงเทพมหานคร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ภาคกลาง	จังหวัดนครปฐม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ภาคตะวันออก	จังหวัดชลบุรี	มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
ภาคตะวันตก	จังหวัดราชบุรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

หมายเหตุ การถ่ายทอด EPI Thailand ในระดับพื้นที่ ได้เลือกการแบ่งพื้นที่ตามคณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ ซึ่งแบ่งพื้นที่เป็น 6 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ ทั้งนี้ ได้แยกกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ออกจากพื้นที่ภาคกลาง เนื่องจากมีคุณลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างจากจังหวัดอื่น ๆ ในพื้นที่ภาคกลางค่อนข้างมาก

การมีผู้รู้ต้นแบบ (Trainer) ในพื้นที่ ถือเป็นจุดตั้งต้นสำคัญของการยกระดับการดำเนินงานเชิงระบบ และเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน EPI Thailand สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยในหัวข้อถัดไปจะต่อยอดสู่การวิเคราะห์ห่วงโซการขับเคลื่อนประเด็นสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นำร่อง เพื่อระบุจุดเน้น ปัจจัยสำคัญ และกำหนดแนวทางการจัดการที่เหมาะสมต่อไป

2.2 การวิเคราะห์ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นที่ควรให้ความสำคัญในระดับภูมิภาค

การวิเคราะห์ห่วงโซ่การขับเคลื่อน (Value Chain) ในบริบทของการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้เห็นภาพรวมของความเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมของมนุษย์และผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ โดยไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่ปัญหาที่ปลายเหตุ แต่พิจารณาไปถึงแรงขับเคลื่อน (Driving Force) เช่น การขยายตัวของเมืองและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ที่ส่งผลให้เกิดแรงกดดัน (Pressure) ต่อสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น หรือมลพิษทางอากาศ

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจ Value chain ของประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อเชื่อมโยงปัญหาเชิงพื้นที่กับตัวชี้วัด EPI Thailand ให้สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละภูมิภาค โดยเริ่มจากการระบุปัญหาและความท้าทายในพื้นที่ การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดหรือแรงขับเคลื่อนของปัญหา จากนั้นกำหนดชุดกิจกรรมหลักที่ต้องดำเนินการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าว เพื่อให้เกิดผลผลิตที่นำไปสู่ผลลัพธ์ตามตัวชี้วัด และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

โครงสร้างของห่วงโซ่การขับเคลื่อนนี้ แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ต้นน้ำ (นโยบายและกฎหมาย) กลางน้ำ (กลไก เทคโนโลยี และการปฏิบัติ) และปลายน้ำ (การติดตามผล และตัวชี้วัด) ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ สามารถจัดลำดับความสำคัญ กำหนดพื้นที่เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ และพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การยกระดับค่าคะแนน EPI Thailand และสร้างความยั่งยืนให้กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับภูมิภาคและในภาพรวมของประเทศ

จากการวิเคราะห์ประเด็นปัญหารายภูมิภาค โดยพิจารณาจากค่าคะแนน EPI Thailand ของแต่ละตัวชี้วัด และการให้ความสำคัญตามตัวชี้วัดในแต่ละภูมิภาค พบว่า แต่ละภูมิภาคมีประเด็นปัญหาสำคัญที่ควรเร่งดำเนินการแก้ไข ดังนี้ ภาคเหนือ - ประเด็นการลดลงของพื้นที่ป่า ฝุ่นละออง PM_{2.5} และการประเมิณประสิทธิผลพื้นที่คุ้มครอง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ - ประเด็นการลดลงของพื้นที่ป่า ดัชนีการจัดการไนโตรเจนอย่างยั่งยืน และเชื้อเพลิงแข็งในครัวเรือน ภาคใต้ - ประเด็นความสมบูรณ์ของหญ้าทะเล และแนวปะการัง กรุงเทพมหานครและปริมณฑล - ประเด็นการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ และมลพิษทางอากาศ ภาคกลาง - ประเด็นการประเมิณประสิทธิผลพื้นที่คุ้มครอง การป่วยจากพิษตะกั่ว และพื้นที่คุ้มครองทางบก ภาคตะวันออก - ประเด็นพื้นที่อนุรักษ์ทางทะเล ความสมบูรณ์ของแนวปะการัง และดัชนีการจัดการไนโตรเจนอย่างยั่งยืน และภาคตะวันตก - ประเด็นพื้นที่อนุรักษ์ทางทะเล และชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์ ดังมีตัวอย่างการวิเคราะห์ห่วงโซ่การขับเคลื่อนตั้งแต่การประยุกต์ใช้กรอบ DPSIR และต่อยอดสู่การวิเคราะห์การดำเนินงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ของแต่ละภูมิภาค ดังแสดงในภาพที่ 5 - 11

ภาพที่ 5 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นฝุ่นละออง PM_{2.5} ในภาคเหนือ

ภาพที่ 6 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นเชื้อเพลิงแข็งในครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาพที่ 7 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นความสมบูรณ์ของแนวปะการังในภาคใต้

ภาพที่ 8 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

State (สถานะภาพ) สัดส่วนพื้นที่คุ้มครองมาก แต่มีการประมงน้อย	Impact (ผลกระทบ) ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง และสูญเสียบริการของระบบนิเวศ	Pressure (แรงกดดัน) - เครื่องมือ/วิธีการประมงแตกต่างกัน - ใช้บุคลากร เวลา และงบประมาณ
Driving Force (ปัจจัยขับเคลื่อน) - การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน - การท่องเที่ยว	Response (การตอบสนอง) - เลือก/ปรับใช้กรอบการประมงให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ - ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และชุมชนให้สามารถรายงานข้อมูลได้	

ห่วงโซ่การขับเคลื่อน	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
ต้นน้ำ วางกรอบและสนับสนุนการประมงผลการจัดการพื้นที่คุ้มครอง ตามวัตถุประสงค์ที่ประกาศไว้	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กลางน้ำ - ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และชุมชน/ สร้างการมีส่วนร่วม - ประยุกต์ใช้เครื่องมือ/เทคโนโลยีในการประมง - สรุปผลรายงานประจำปี และจัดทำ Dashboard	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชน/เครือข่ายอนุรักษ์
ปลายน้ำ - พื้นที่คุ้มครองได้รับการประมงประสิทธิผลเพิ่มขึ้น - นำผลจากการประมงไปใช้ในการปรับปรุงการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 9 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นการประมงประสิทธิผลพื้นที่คุ้มครองในภาคกลาง

State (สถานภาพ) พื้นที่อนุรักษ์ทางทะเลเป็นพื้นที่เป้าหมายในการประกาศพื้นที่คุ้มครองเพื่อรักษาระบบนิเวศชายฝั่ง ยังไม่บรรลุเป้าหมายของประชาคมโลก (30 x 30)	Impact (ผลกระทบ) ระบบนิเวศชายฝั่งเสื่อมโทรม กระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ และรายได้ชุมชนชายฝั่ง	Pressure (แรงกดดัน) - การทำประมงเกินขนาด - การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่ง - มลพิษทางทะเล
Driving Force (ปัจจัยขับเคลื่อน) - การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ - การขยายตัวของการท่องเที่ยว - การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม	Response (การตอบสนอง) - สนับสนุนทางนโยบายและกฎหมาย (การประกาศพื้นที่อนุรักษ์/คุ้มครอง) - สร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมจากชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	

ห่วงโซ่การขับเคลื่อน	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
ต้นน้ำ - ศึกษาข้อมูลเพื่อเตรียมประกาศพื้นที่อนุรักษ์/คุ้มครอง และการกำหนดมาตรการที่เหมาะสม - กำหนดข้อจำกัดการทำประมง	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมประมง
กลางน้ำ - กำกับให้เป็นไปตามมาตรการที่กำหนดไว้ในประเทศ พื้นที่คุ้มครองแต่ละประเภท - สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่คุ้มครอง - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมประมง ชุมชนชายฝั่ง ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว อาสาสมัครพิทักษ์ทะเล มหาวิทยาลัย/สถาบันวิจัย
ปลายน้ำ พื้นที่อนุรักษ์ทางทะเลเพิ่มขึ้น	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ภาพที่ 10 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นพื้นที่อนุรักษ์ทางทะเลในภาคตะวันออก

ภาพที่ 11 ห่วงโซ่การขับเคลื่อนประเด็นชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์ในภาคตะวันตก

บทที่ 3 ปัจจัยขับเคลื่อน อุปสรรค และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมในบริบทของประเทศไทย (EPI Thailand) เป็นเครื่องมือสะท้อนผลการดำเนินงาน เปรียบเสมือน “สมุดพกตัดเกรด” คุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในแต่ละมิติ เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมองเห็นทั้งจุดเด่นที่ควรส่งเสริมและจุดอ่อนที่ต้องเร่งแก้ไขได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม การจะยกระดับคะแนนให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน จำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงกลไกสำคัญที่ช่วยผลักดันสู่ความสำเร็จ รวมถึงอุปสรรคและความท้าทายที่ยังเป็นข้อจำกัดในการดำเนินงาน โดยเฉพาะการเปลี่ยนผ่านจากนโยบายส่วนกลางสู่การปฏิบัติจริงในระดับพื้นที่ เนื้อหาในบทนี้จึงนำเสนอปัจจัยขับเคลื่อน อุปสรรค และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ที่จะช่วยเสริมสร้างสมรรถนะด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยอย่างยั่งยืน

3.1 ปัจจัยขับเคลื่อนการดำเนินงาน (Key Drivers)

1) การมีนโยบายระดับชาติที่เข้มแข็ง ทั้งการกำหนดให้ดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมเป็นตัวชี้วัดในระดับยุทธศาสตร์ และการประเมินผลการปฏิบัติราชการของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการประกาศนโยบายของรัฐบาลที่ผลักดันให้ประเทศบรรลุเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิให้เป็นศูนย์ภายในปี 2593 เพื่อรับมือกับการค้าระหว่างประเทศ และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ อันจะเป็นแรงผลักดันให้ทุกภาคส่วนเร่งปรับตัว

2) นโยบายการยกระดับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สู่การวางรากฐานเศรษฐกิจใหม่อย่างยั่งยืน โดยพลิกโฉมมหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางองค์ความรู้ นวัตกรรม และการแก้ปัญหาของประเทศ สอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อน EPI Thailand ที่ขับเคลื่อนให้ภาคการศึกษาช่วยขยายผลสู่ระดับพื้นที่

3) มีนวัตกรรมข้อมูลที่สามารถแสดงผลในรูปแบบ EPI Thailand Dashboard ช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายมองเห็นจุดแข็ง-จุดอ่อน ที่ชัดเจน นำไปสู่การวางแผน/ตัดสินใจได้อย่างแม่นยำ บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์

4) มีเครือข่ายความร่วมมือในการบูรณาการข้อมูลและขับเคลื่อน EPI Thailand ทั้งในรูปแบบของการจัดทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) สำหรับหน่วยงานส่วนกลาง 24 หน่วยงาน ภายใต้ 9 กระทรวง และการพัฒนาผู้รู้ต้นแบบ (Trainer) ในภาคการศึกษา และหน่วยงานในพื้นที่ สำหรับการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่

3.2 อุปสรรคของการดำเนินงาน (Key Challenges)

1) ช่องว่างด้านการสื่อสารและการสร้างความเข้าใจในระดับพื้นที่ หน่วยงานระดับจังหวัดและท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจเชิงเทคนิคเกี่ยวกับตัวชี้วัด EPI Thailand และความสอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงาน ทำให้การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติเป็นไปในลักษณะของต่างคนต่างทำหรือซ้ำซ้อนกัน

2) ข้อจำกัดด้านข้อมูลระดับพื้นที่ บางตัวชี้วัดไม่มีการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลในระดับจังหวัดหรือภูมิภาคต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถสะท้อนภาพสถานการณ์จริงในระดับพื้นที่เพื่อนำไปสู่การจัดการแก้ไขได้อย่างละเอียดและแม่นยำ

3) ทรัพยากรไม่เพียงพอ ทั้งในด้านงบประมาณ ผู้เชี่ยวชาญ และเทคโนโลยีขั้นสูง ซึ่งเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานเชิงรุกเพื่อยกระดับคะแนนในตัวชี้วัดที่วิกฤติ เช่น การบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

4) ความซับซ้อนของปัญหา ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับหลายปัจจัย และหลายภาคส่วนทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ เช่น ฝุ่นละออง PM_{2.5} และการสูญเสียพื้นที่ป่า เป็นต้น จึงต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการเพื่อยกระดับค่าคะแนน

3.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations)

1) การสนับสนุนงบประมาณแบบมุ่งเป้า (Targeted Budgeting) โดยมอง EPI Thailand เป็นเครื่องมือสะท้อนผลการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนำผลการประเมิน EPI Thailand มาใช้เป็นเกณฑ์ประกอบการจัดสรรงบประมาณ โดยเน้นในกลุ่มตัวชี้วัดที่ได้ค่าคะแนนน้อย เช่น ฝุ่นละออง PM_{2.5} การเพิ่มพื้นที่อนุรักษ์ทางทะเล และการบำบัดน้ำเสียชุมชน เป็นต้น

2) การขยายผลผู้รู้ต้นแบบ EPI Thailand และจัดทำชุดความรู้พื้นฐานที่เข้าใจง่าย เพื่อให้หน่วยงานในพื้นที่และประชาชนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวัน กับการยกระดับค่าคะแนน EPI Thailand

3) การสร้างระบบข้อมูลระดับจังหวัด โดยพัฒนาแพลตฟอร์มการรายงานข้อมูลผลการดำเนินงานระดับพื้นที่ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการประเมินค่าคะแนน EPI Thailand ระดับภูมิภาค/จังหวัด อันจะนำไปสู่การติดตามประเมินผล และวางแผนออกแบบโครงการ/กิจกรรม ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละภูมิภาค/จังหวัด

4) การนำ EPI Thailand ไปใช้เป็นเครื่องมือสะท้อนผลของนโยบายและแผน โดยบูรณาการตัวชี้วัด EPI Thailand เข้าสู่แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2571 - 2575 ที่ให้ความสำคัญกับประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นปัญหาเชิงระบบ (Systemic Issues) ซึ่งเชื่อมโยงหลายมิติ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยจะมีกระบวนการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลตามแผนจัดการฯ อย่างเป็นระบบ เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของประเทศอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การยกระดับสมรรถนะสิ่งแวดล้อมของประเทศและคุณภาพชีวิตของประชาชน

5) การวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นประเด็นร่วม (Cross-cutting Issues) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ และแก้ไขปัญหาลักษณะองค์รวมตลอดห่วงโซ่ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติ และระดับพื้นที่ โดยมุ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (System Transformation) มากกว่าการดำเนินการมาตรการหรือโครงการเฉพาะจุด และใช้เครื่องมือที่หลากหลายร่วมกัน (Policy Mix) โดยผสมผสานทั้งมาตรการเชิงกฎหมาย/กฎระเบียบ เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ เครื่องมือด้านข้อมูลและเทคโนโลยี รวมถึงมาตรการเชิงพื้นที่ (Area-based Management) เพื่อให้สามารถจัดการปัญหาที่มีความซับซ้อนและแตกต่างกันในแต่ละบริบทได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) การพัฒนาแพลตฟอร์มเพื่อเป็นพื้นที่กลางที่ให้ทุกภาคส่วนสร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการจับคู่ภาคี (Matching Supports and Needs) เพื่อแบ่งปันและมองหาทรัพยากรสนับสนุนต่าง ๆ ในการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นคลังข้อมูลที่จำเป็นต่อการดำเนินงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาทิ นโยบายและแผน เครื่องมือและกลไก โครงการและกิจกรรมที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี

7) การขยายความร่วมมือทุกภาคส่วนภายใต้หลัก “Win - Win Situation” โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานในระดับพื้นที่ รวมถึงภาคเอกชนและภาคประชาสังคม สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนทั้งในและต่างประเทศ และสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการยกระดับค่าคะแนน EPI Thailand ผ่านโมเดลเศรษฐกิจสีเขียว

8) การยกระดับ EPI Thailand สู่มาตรฐานสากล โดยวางกรอบการปรับปรุงตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับแนวทางการประเมิน EPI ของมหาวิทยาลัยเยลและมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย หรือตัวชี้วัดที่นานาชาติให้ความสำคัญ และควรกำหนดตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้การประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศเป็นไปตามมาตรฐานสากล

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

 <https://www.onep.go.th>

